

5. Липпман У. Общественное мнение / пер. сангл. Т.В. Барчунова. Москва : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. 384 с.
6. Мартинюк А.П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць мови (на матеріалі сучасного англomовного публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 25 с.
7. Основи теорії гендеру : навч. посіб. / за ред. М.М. Скорик. Київ : «К.І.С.», 2004. 12 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
9. Ставицька Л.О. Гендер: мова, свідомість, комунікація : монографія. Київ : КММ, 2015. 440 с.
10. Собецька Н.В. Мовні стереотипи гендерної ідентичності. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9. Т. 2. С. 136–140.
11. Ткалич М.Г., Зінченко Т.П. Типологія гендерних стереотипів особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 2. С. 47–52 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2013_2_11.
12. Шиліна А.Г. Лінгвогендерна інтерпретація лексичного та граматичного потенціалу наукового стилю сучасної російської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Сімферополь, 2002. 18 с.
13. Stoller R. Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity. New York: Science House, 1968. 383 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Андрухович С. Жінки їхніх чоловіків : оповідання. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2005. 160 с.
2. Вдовиченко Г.К. Пів яблука : роман. Київ : Нова-Друк, 2009. 234 с.
3. Гніздо горлиці : драматичний фільм. Україна – Італія, 2016.
4. Дашвар Люко. Райцентр. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. 272 с.
5. Денисенко Л. Корпорація ідіотів. Київ : Нора-Друк, 2012. 276 с. (Серія «День Європи»).
6. Кононенко Є. Російський сюжет : роман. Львів : «Кальварія», 2012. 128 с.
7. Один за всіх : ток-шоу. Канал СТБ. Ефір від 01.10.2017.
8. Скажене весілля : комедійний фільм. Україна, 2018.
9. Штольня : художній фільм. Україна, 2006.

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.12>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА «ГОРИЗОНТАЛЬНІ ПОВІТРЯНІ ТЕЧІЇ»: СКЛАДНИКИ ТА ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

LEXICAL-SEMANTIC GROUP “HORIZONTAL AIR FLOWS”: COMPONENTS AND THEIR FUNCTIONING

Кулібаба М.О.,

orcid.org/0000-0002-6572-6975

старший викладач кафедри мовної підготовки ЦПС

Одеської державної академії будівництва та архітектури,

аспірант кафедри української мови

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

У пропонованій статті схарактеризовано зафіксовані в сучасних тлумачних словниках лексеми, що номінують повітряні течії горизонтального напрямку. Акцентовано на тих лексемах, що активно вживаються в українській мові. Їх сформовано в лексико-семантичну групу «Горизонтальні повітряні течії». Вказана група є частиною мікрополя «Повітряні течії в атмосфері», до складу якого входить також лексико-семантична група «Кругові повітряні течії».

У семантиці лексем на позначення горизонтального руху повітря в лексикографічних працях актуалізовано такі ознаки: напрям, інтенсивність, тривалість, локалізація, температура, пора року, наявність або відсутність вологості та супутніх явищ чи опадів. Ядерний компонент аналізованої лексико-семантичної групи – *вітер* – активно функціонує в прогнозах погоди, які репрезентовано в ефірі радіостанції «Країна FM» (опрацьовано 200 записів прогнозів погоди).

Семи, котрі виражають напрям, інтенсивність, тривалість і закладені в назвах різновидів вітру, в прогнозах погоди реалізуються за допомогою слів-партнерів, зокрема прикметників. Це мотивується тим, що загальна назва *вітер*, залучувана для вираження руху повітряної течії, не передає необхідних семантичних нюансів. Прикметники вказують на напрямок та інтенсивність вітру. Силу його вияву демонструє шкала *невеликий – помірний – сильний – штормовий*. Вказівку на наявність вітру, зміну його напрямку, особливості переміщення повітряної течії та оцінку характеристику забезпечують дієслова, вжиті в прямому або переносному значенні.

До центру розглядуваної групи належать відомі назви вітрів: *буря, шторм, суховій, мусон, пасат, ураган, тайфун*. Периферію цієї групи становлять рідковживані та діалектні слова.

Ключові слова: лексико-семантична група, повітряна течія, семантика, сема, дефініція, прогноз погоди.

This article characterizes lexical items that indicate horizontal air flows and which are recorded in defining dictionaries. Special attention paid to the items that are actively used in Ukrainian language. They are formed in the lexical-semantic group "Horizontal air flows". This group is a part of the micro-field "Air flows in the atmosphere", which also includes the lexical-semantic group "Circular air flows".

The following characteristics are foregrounded in the semantics of lexical items to indicate horizontal air flows: direction, intensity, duration, localization, temperature, season, presence or absence of humidity and associated phenomena or precipitation. The nuclear component of the analyzed lexical-semantic group is the word *wind*. It is actively functions in weather forecasts, which are represented on the air of the radio station "Kraina FM" (200 weather forecasts recordings are processed).

Semes that express direction, intensity, duration, and consist in a name of the type of wind in weather forecasts are implemented with the help of partner words, including, but not limited to adjectives. This is because the common name used to express the movement of the air flow does not convey the necessary semantic nuances. Adjectives express the direction and intensity of the wind. Its strength is demonstrated by the scale *calm – moderate – strong – gale*. The presence of the wind, the change of its direction, the features of the movement and the evaluation characteristic are provided by the verbs used in the literal or figurative sense.

The center of this group includes the well-known and understandable names of winds: *gale, dry wind, monsoon, tradewind, hurricane, and typhoon*. The periphery of the analyzed lexical-semantic group consists of rare and dialect words.

Key words: lexical-semantic group, air flow, semantics, seme, definition, weather forecast.

Постановка проблеми. Питання системної організації словникового складу мови досі перебуває в центрі уваги дослідників у галузі лексикології, що пояснюється необхідністю вивчення лексико-семантичного рівня мови за принципом об'єднання слів у певні тематичні конструкти. Системний підхід спрямований на висвітлення цілісності об'єкта, механізму, що її забезпечує, вияв зв'язків між складниками і зведення їх в єдину теоретичну картину [4, с. 3]. Найбільшим таким конструктом, як відомо, є лексико-семантичне поле (ЛСП). Питання виокремлення поля, його структурування, системних зв'язків конститuentів цікавить багатьох лінгвістів (О.М. Каверіна, Ю.М. Караулов, М.П. Кочерган, Л.А. Лисиченко, Г.С. Щур та ін.). У полі зору їхніх студій різноманітні проблеми, що стосуються дефінування поняття, принципів виокремлення, лексичних складників, перетину полів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На матеріалі давньогрецької мови в межах лексико-семантичного поля «Природні явища» виокремлено лексико-семантичну групу «Вітер», до складу якої входить значна кількість лексем, що пояснюють дослідники важливим місцем вітрів у світогляді греків. У вказаній групі розрізнено ядерні та периферійні лексеми: першими є назви північного, південного, західного та східного вітрів, а до других зараховано ті з них, котрі акцентують на якійсь особливості, пов'язаній із напрямком кожного з вітрів, або на особливості їхньої потужності. Окрему групу становлять назви на позначення бурі, що відбувається на суші чи на морі й куди ввійшли слова *буря, вихор, ура-*

ган, буревій тощо [7, с. 201–202]. На наш погляд, такий поділ зумовлений контекстом, а не словниковими дефініціями, що особливо помітно під час перекладу лексем із грецької мови, коли він однаковий для різних ЛСГ, а також можливими наслідками, до яких призводять інтенсивні повітряні рухи.

Ознаки, за якими класифікують повітряні рухи, різні. М. Кондратенко в межах семантичного поля «Переміщення повітряних мас», сформованого на базі слов'янських говорів і німецьких назв природних явищ, виокремлює кілька груп за актуалізованою ознакою: інтенсивністю, напрямком, супутнім метеоявищем або таким, що йому передує. Зокрема вицленовано ЛСГ «Сильний вітер», «Слабкий вітер», «Північний вітер», «Південний вітер», «Західний вітер», «Північно-західний вітер», «Північно-східний вітер», «Південно-західний вітер», «Південно-східний вітер», «Зустрічний вітер», «Попутний вітер», «Вітер, що дме з низин ріки», «Вітер, що дме паралельно до берега», «Вітер із моря», «Осінній вітер», «Весняний вітер», «Вечірній вітер», «Вітер, що віщує дощ», «Вітер, що віщує сніг», «Круговий рух вітру» [6, с. 45–52].

У башкирській мові назви різновидів вітру залежать від інтенсивності, напрямку (*караєл* – букв. чорний вітер, *сабаєл* – легкий ранковий вітерець, зефір) [3, с. 12]. В англійській мові аналізована ЛСГ охоплює майже 50 слів [4, с. 11]. «Словник вітрів», укладений Л.З. Прохом [10], містить близько двох тисяч назв та термінів, пов'язаних із вітром та вітровими системами. У дефініціях цього словника переважає вказівка на

напрямок, температуру й силу вияву, рідше зазначено інші ознаки: вологість, період, частину доби.

У попередній статті ми описали склад мікрополя «Вода в атмосфері», котра охоплює три лексико-семантичні групи (ЛСГ), що є конститuentами ЛСП «Синоптична метеорологія». Окреме мікрополе в останньому утворюють лексеми, що виражають повітряні течії, вказівка на специфіку яких надзвичайно актуальна для прогнозу погоди.

Мета статті – комплексно дослідити семантичні і функційні особливості конститuentів ЛСГ «Горизонтальні повітряні течії», що разом із ЛСГ «Кругові повітряні течії» формує мікрополе «Повітряні течії в атмосфері». Джерельною базою вивчення кількісного і якісного складу вказаної ЛСГ слугували тлумачний та метеорологічний словники [1; 10; 11], а також записи прогнозів погоди, озвучені в ефірі радіостанції «Країна FM» їх авторкою – Наталкою Діденко.

Виклад основного дослідження. Аналізоване мікрополе є складником ЛСП «Синоптична метеорологія». Вказане семантичне утворення має своєрідну внутрішню структуру, оскільки містить кілька ЛСГ, що охоплюють лексеми і їхні сполуки, які розкривають суть та характеризують поняття, пов'язані з рухом повітря. Отже, мікрополе «Повітряні течії в атмосфері» сформовано шляхом залучення лексем із семантикою руху повітря, що відбивають гіперо-гіпонімічні відношення. Як зауважує О.М. Каверіна, гіперо-гіпонімія передбачає відношення між словом із родовим значенням (гіперонімом) і словом видового значення (гіпонімом), де перше повністю охоплює значення другого. Зі сказаного випливає, що ЛСП організаційно є гіперо-гіпонімічною структурою [4, с. 6].

Зважаючи на дефініції, наведені в різних словниках, беремо до уваги кілька критеріїв, котрі послугували основою для вирізнення ЛСГ: напрямок руху повітряних мас, сила й час вияву вітру, місце та місцевість, де відбувається рух повітряних мас. З огляду на це групи кваліфіковано таким чином: ЛСГ «Горизонтальні повітряні течії» та ЛСГ «Кругові повітряні течії». У семантиці лексем, які виражають горизонтальний рух повітря, актуалізовано такі ознаки: напрямок, інтенсивність, тривалість, локалізація, температура, пора року, наявність чи відсутність вологості й супутніх явищ або опадів.

Передусім з'ясуємо поняття *атмосфери, повітряна маса, повітряна течія*, котрі є актуальними для дефінування повітряних течій. *Атмосфера* – 1. Газувата оболонка Землі та деяких інших планет. 2. Повітря [1, с. 45]. *Повітряна*

маса – це сформована в умовах тривалого перебування над однорідною поверхнею суші чи океану маса повітря, що характеризується однаковою температурою й вологістю і постійно переміщується, а *повітряна течія* – повітряний рух у нижній атмосфері, який зумовлює обмін повітряних мас у горизонтальному й вертикальному напрямках. У прогнозах погоди терміносполука *повітряна маса* функціонує з атрибутами щодо вологості й температури. Напр.: *Адже завтра в Україні скрізь переважатиме суха повітряна маса...; З допомогою високого атмосферного тиску та поширення теплої повітряної маси.*

Найважливішою характеристикою нижньої атмосфери є атмосферний тиск, вимірювання якого вможливило прогнозування погоди й дає змогу робити висновки щодо закономірностей переміщення повітряних мас. *Атмосферний тиск* – тиск стовпа повітря від верхньої межі атмосфери до поверхні землі, що дорівнює в середньому 1,033 кг/см² [1, с. 45]. У прогнозах погоди, як правило, йдеться про зміну атмосферного тиску: *Мінятиметься атмосферний тиск; тому готуйтеся до стрибків атмосферного тиску, чергування хмар та сонця, грозових розрядів та зміни, хоч і несуттєвої, температури повітря.*

Перепади атмосферного тиску є причиною переміщення повітря. Одна з форм руху повітряних мас – вітер, що являє собою рух повітря переважно в горизонтальному напрямі з ділянки високого в ділянку низького тиску під дією гравітаційних сил [8]. Центральною лексемою, що номінує рух повітря, є слово *вітер*, що належить ЛСГ «Горизонтальні повітряні течії». У словниковій його дефініції акцентується лише на напрямку руху повітря: *вітер* – 1. Рух потоку атмосферного повітря в горизонтальному напрямі [1, с. 190]. Однак вітер характеризується не лише напрямком, а й інтенсивністю, тривалістю, поширеністю в певній місцевості тощо. Залежно від особливостей вияву серед вітрів розрізняють різновиди. Усі вітри дмуть у горизонтальному напрямку, саме це відрізняє горизонтальні повітряні течії від кругових.

Аналізуючи склад та функціонування лексем, що виражають рух повітря, залучаємо як семасіологічний підхід, у центрі уваги якого зв'язок між елементами та досліджуванним поняттям, так і ономасіологічний підхід, суть якого зводиться до особливостей сполучуваності під час мовленнєвої діяльності, відбиття в мові фрагмента дійсності. Семасіологію цікавить зв'язок конкретної одиниці поля з іншими полями з огляду на її

багатозначність, ономасіологію – зв'язок поняття з іншими лексемами [7, с. 20].

Загальна назва *вітер* сполучається з прикметниками на позначення напрямку (*східний, західний, південний, північно-західний, східного напрямку, південно-східного напрямку*), інтенсивності (*невеликий, помірний, сильний, штормовий, поривчастий, рвучкий*), напр.: *Вітер східний, невеликий або помірний, на південному сході, особливо в Приазов'ї – до сильного; Вітер південний 3–8 метрів за секунду; У Києві субота та неділя будуть без опадів, із мінливою хмарністю та північно-західним вітром; Вітер східного, південно-східного напрямку; Вітер східний, невеликий, максимум помірний; На півдні та південному сході пориви східного вітру до штормового, 15–20 метрів за секунду; Залишиться поривчастий вітер у Приазов'ї; Вранці на час парадів сонячно та прохолодно, +14+17 градусів, вітер західний, поривчастий; Вітер північно-західний, 7–12 метрів за секунду, поривчастий і вночі навіть сильний; Вітер західний, південно-західний, рвучкий, із поривами, тому відчуття будуть холоднішими, ніж реальні показники.*

Іменник *вітер* у ролі підмета сполучається з дієсловами-присудками на позначення руху повітря, зміни його напрямку тощо, напр.: *Вітер змінюватиметься на південний; Південно-східний та східний вітер може досягати сильних поривів; До речі, про вітер. Він буде переважно слабким або й штиль. Лише у Приазов'ї задуватиме сильніший; Вітер південно-східного напрямку досягатиме 15–22 м/с, тобто ймовірно штормові пориви.*

Для вказівки на наявність вітру використано лексеми *спостерігається, залишається*, напр.: *Тому спостерігається сильний вітер; Також без змін поки що залишається напрямок вітру – північно-західний і пориви його можуть бути сильними; Залишається поривчастий, місцями до сильного, вітер.* Дієслова *посилюватися, послаблюватися, стихати* акцентують на зміні інтенсивності вітру, напр.: *І завтра, і в середу в Україні посиляться вітер; Тобто в неділю у Києві вітер послабне; Вітер стихне.* Типовими словами-партнерами є й синоніми *задувати, повітати*, вживані в різних граматичних формах: *Вітер повітатиме з північного заходу, помірний, лише в західних областях його пориви можуть бути сильними; Вітер задуватиме з південного заходу і часом буде поривчастим, сильним.*

Дієслова, що сполучаються з іменником *вітер*, часто формують метафори, які виражають осо-

бливості руху та містять оцінну характеристику, напр.: *У східній, південній частинах України, особливо в Приазов'ї, східний вітер розганятиметься до штормових поривів, до 15–20 метрів за секунду; 20 липня в Україну продовжать заходити вищі й вищі градуси, які несе до нас південний та південно-західний вітер; Кияни – дощ, гроза, при грозі рвоне вітер, +26+28 градусів; По півночі, сходу та на заході трохи рватиме західний вітер.* Опис вітру може бути досить розлогим. Для його метеорологічної характеристики залучається певний арсенал дієслівних засобів, що й уможливило створення цілісного образу: *Почну з головного – вітер стихатиме. Переходитиме від сьогоднішнього західного, південно-західного поступово, до неділі, на північний. Тобто, сильний сьогодні ще завиватиме, а вихідними вже не дуже. Лише в неділю в районі Приазов'я знову посиляться до сильного.*

Потік повітря може бути несподіваним, і він називається шквалом. Під *шквалом* розуміють навальний, різкий раптовий порив сильного вітру (іноді з дощем) [1, с. 1623]. Наприклад: *Дощі з грозами та локальними градом із шквалами пройдуть: 20–21 серпня на заході України; Фронт 13 серпня прийде не сам, а з грозами, зливами і шквалами.*

Конституентами аналізованої групи є лексеми *буря, шторм, суховій, легіт, мусон, пасат, ураган, тайфун* тощо. Сильний вітер називають *бурею, штормом*: *буря – 1.* Навальний вітер із дощем, грозою, а взимку – зі снігом [1, с. 103], що спричиняє негативні наслідки на суші [11, с. 66]; *шторм* – сильна буря, вітер на морі чи озері та спричинене цим велике хвилювання води. // Сильний вітер взагалі [1, с. 1633]. У прогнозі погоди частіше функціонує синонімічна сполука *штормовий вітер*: *Про дощі, тумани та штормовий вітер є багато українських пісень, а ось про спеку щось не пригадаю.* Менш відомою є лексема *хабуб* на позначення піщаної або пилової бурі в Судані [11, с. 527].

Цілком закономірно, що саме загальна назва *вітер* використовується в прогнозах погоди, враховуючи географічне положення, ландшафтну структуру, особливості клімату України. Водночас у метеорології поширені назви на позначення різновидів вітрів. До відомих назв належать *суховій, легіт, пасат, мусон, ураган, тайфун*. *Суховій* – сухий гарячий вітер, що супроводжується високою температурою, дуже низькою порівняною вологістю [1, с. 1418]. Легкий приємний вітерець українці називають *леготом* [1, с. 609], *зефіром* (теплий легкий

вітерець [1, с. 458]). У давньогрецькій міфології Зефіром звали бога західного вітру, який був сином бога зоряного неба Астрея й богині ранкової зорі Еос [7, с. 201]. Це був найлагідніший із вітрів, на що вказує Я. Парандовський [9, с. 71].

Сироко – це теплий та вологий вітер південного чи південно-східного напрямку, що іноді може набувати ознак сухого фену, наприклад у Палестині, або супроводжуватися піщаним пилом (Аравія, Месопотамія) [11, с. 419]. *Пасат* – постійний сухий вітер у місцевості між тропіками та екватором [1, с. 891]. У спеціальній літературі подається детальний опис пасатів. Наголошується, що це вітер помірної сили (6–8 м/с), який дме із субтропічних антициклонів у бік екваторіального баричного мінімуму й напрямком якого залежить від півкулі [8]. Так, виокремлюють *північно-східний* і *південно-східний пасат*. У словниках подано такі дефініції цих слів: *ураган* – 1. Вітер великої руйнівної сили (до 12 балів) [1, с. 1513]; *тайфун* – ураган величезної руйнівної сили, що виникає в Південно-Східній Азії та в тропічних широтах західної частини Тихого океану [1, с. 1427].

Словникова дефініція лексеми *мусон* (вітер, що періодично змінює свій напрям: улітку дме з океану на материк, а взимку – з материка в океан [с. 697]) містить короткі відомості щодо його специфіки й доповнюється іншими характеристиками, необхідними для кваліфікації цього вітру. Тропічні й позатропічні мусони, поширені в Східній і Південній Азії, Індії, Пакистані, – стійкі сезонні повітряні течії з різкою зміною напрямку залежно від пори року: влітку з океану дме вологий мусон, унаслідок якого випадають рясні опади, взимку із суші дме сухий мусон [8]. Також вони відомі як *далекосхідні мусони*.

У діалектах української мови відомі й назви вітру за напрямком (*северок, сіверець, західник, запад, східняк, клітнянець*), просторовими або географічними орієнтирами (*горішненець, горішняк, горак, підсонечник, низовка, низовочка*), стороною, де мешкають представники певної національності (*німець, молдаван, молдавка*), температурою, супутньою погодою, місяцем (*студень, марець, марцувей*) [6, с. 45–52], іншими ознаками.

Місцеві вітри властиві певним географічним регіонам і мають більш-менш конкретну локалізацію, будучи проявом місцевих циркуляцій повітря чи змін повітряних течій. Як зауважують Л.М. Колсевич і Я.О. Адаменко, це повітряні течії невеликої горизонтальної протяжності, що виникають внаслідок термічного або механічного впливу неоднорідної земної поверхні на біль-

ший за обсягом потік повітря [5]. До них належать такі, як бриз, гірсько-долинні вітри, бора, фен тощо. Серед них можна умовно розрізнити холодні й теплі вітри. Розглянемо їхні дефініції та особливості вітрів.

Бриз – легкий береговий вітер, який дме вдень із моря, а вночі – з суходолу [1, с. 97], фактично це морський і береговий вітер [11, с. 60]. Він має змінний напрямок, що залежить від частини доби і, відповідно, її температури повітря. Висота бризу сягає кілька сотень метрів, довжина – десятків кілометрів. Оскільки він спричиняє зниження температури на узбережжі, логічно зарахувати його до холодних вітрів. Схожі на бриз гірсько-долинні вітри: удень дмуть із гирла долини вгору (*долинний*), вночі – вниз по схилу (*гірський*) [5]. Метеорологічний словник також розрізняє *гірський бриз* – обмін повітря між двома схилами долини, які неоднаково прогріваються, *озерний бриз*, що спостерігається на Онезькому й Ладозькому озерах, *гірський вітер* – вітер у гірському районі, що являє собою місцеву циркуляцію з добовим періодом, те саме, що гірсько-долинні вітри, *лісний вітер* – вітер між лісом і відкритим місцем, *міський бриз* – перенесення повітря від периферії до центру міста та *гірняк* – нічний бриз на озері Іссик-Куль [11, с. 122–123, 242, 310].

Бора – дуже сильний холодний поривчастий вітер, що дме в приморських місцевостях із гір [1, с. 92; 11, с. 63], зокрема з низьких гірських хребтів у бік моря. Вітер дме вниз і приносить у зимовий час значне похолодання. Його різновидами є *норд-ост* (північно-східний вітер [1, с. 791]), *сарма* (місцевий сильний вітер на західному узбережжі Байкалу [1, с. 1295]), *бакінський норд* (вітер на Апшеронському півострові, що спостерігається в усі пори року, тривалість 1–3 доби, іноді тиждень), *циклонічна* й *антициклонічна бора* [11, с. 48–49, 64]. На Закавказзі та в південно-східній частині Франції панує *містраль* – холодний сухий північний або північно-західний вітер, який найчастіше віє на середземноморському узбережжі Франції [1, с. 679]. Схожим на нього є *біза* – холодний і сухий північний або північно-східний вітер у гірських районах Франції чи Швейцарії [11, с. 60]. *Памперо* – це холодний штормовий вітер, що дме з пампи [1, с. 879], де *пампа* – рівнинна область Південної Америки з субтропічним кліматом і степовою рослинністю [там само]. До місцевих вітрів належать *льодовиковий вітер*, що дме над льодовиком униз за течією, спостерігається в Антарктиді [11, с. 240], *агей, агель, аквілон, бунаца лада, віндштіль, флауте* тощо [10].

Теплими вітрами є фен, чинук, самум, зефір, сирокко та ін. *Фен*¹ – сухий теплий вітер, що дме з гір у долини [1, с. 1531]. Він утворюється протягом року, але взимку й навесні найчастіше, трапляється в Альпах, Піренеях, Кавказьких горах, виникаючи за умови наявності перешкоди повітряній течії у вигляді хребта достатньої висоти. Місцевою назвою південно-західного фена в Канаді й США є *чинук*, *глейвз* – на Фарерських островах, *дімерфен* – на північних схилах Альп, *каччан* – на сході о. Цейлон [11]. *Самум* – сухий гарячий вітер у пустелях Азії та Африки; піщаний ураган [1, с. 1292]. Це короткочасний вітер, що дме 15–20 хвилин, а температура його сягає +55...+60.

Крім того, відомі й інші місцеві вітри: *хунта* в Андах – сильний перевальний вітер; *афганець* у Середній Азії – кількадечний пекучий, вітер із пилом та піском; *вітер ста двадцяти днів* на Іранському нагір'ї – вітер, що триває від кінця травня до початку червня, стихаючи вночі [8]; *хамсин* – вітер південного напрямку в північно-східній частині Африки, *харматан*, що поширений у Західній Африці [11, с. 527–528].

У «Словнику вітрів» Л.М. Проха [10] назви вітрів згруповано за місцевістю, де поширені ці повітряні течії. Скажімо, на озері Гарда (Італія) поширені такі вітри: *андер*, *ора*, *балі*, *паезано*, *лугано*, *сарка*, *суер*, *соперо*, в Римі – *септенріо*,

аквілон, *соланус*, *вольт урн*, *аустер*, *остро*, *фавоній*, *корус* тощо.

Окреме місце в ЛСГ посідають лексеми, що вказують на відсутність вітру, безвітря. Частотним серед них є слово *штиль*. *Штиль*¹ – відсутність вітру (на морі, озері і т. ін.) або дуже слабкий вітер; безвітря. ** **Мертвий штиль** – повне безвітря [1, с. 1632]. «Словник вітрів» подає ще й такі маловідомі назви, як *авгонгадаур*, *асіон дейз*, *алькіоніди* та ін. Напр.: *авгонгадаур* – період безвітряної ясної погоди на Фарерських островах, *алькіоніди* – безвітряні й теплі дні взимку в Греції [10].

Висновки. Розглянуте ЛСГ «Горизонтальні повітряні течії» є складником мікрополя «Повітряні течії в атмосфері» і, відповідно, компонентом ЛСП «Синоптична метеорологія». Конституентами вказаної ЛСГ є поширені назви вітрів, що формують його ядро, а також рідко-вживані та діалектні лексеми на позначення руху повітря, які утворюють периферію. У зафіксованих прогнозах погоди використовують апелятив *вітер*, а для характеристики повітряної течії залучають атрибутиви та вербативи, котрі вказують напрямок, силу вітру, зміну напрямку та інтенсивності. Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні особливостей функціонування лексем аналізованого поля в метеорологічному дискурсі на ширшому матеріалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
2. Веремчук Е.О. Лексико-семантичне поле SPASE / КОСМОС в англійській мові: лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 217 с.
3. Искандаров А.Г. Метеорологическая лексика башкирского языка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Уфа, 2009. 24 с.
4. Каверина О.Н. Семантическое поле «Погода» в современном английском языке (на материале существительных) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Москва, 1992. 16 с.
5. Консевич Л.М., Адаменко Я.О. Конспект лекцій з курсу «Метеорологія і кліматологія». Івано-Франківськ : Факел, 2002. 107 с.
6. Кондратенко М. Лексика народной метеорологии. Опыт сравнительного анализа славянских и немецких наименований природных явлений. München : Verlag Otto Sagner, 2000. 120 с.
7. Левко О.В., Докучаєва К.М. Лексико-семантичне поле «Природні явища» в давньогрецькій мові. *Studia linguistica*. 2014. Вип. 8. С. 199–203.
8. Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство : підручник. Київ : Знання-Прес, 2008. 342 с. URL: https://pidruchniki.com/16011013/geografiya/barichne_pole_zemli_viter.
9. Парандовський Я. Міфологія. Київ : Молодь, 1977. 230 с.
10. Прох Л.З. Словарь ветров. Ленинград : Гидрометеиздат, 1983. 311 с. URL: https://www.iesjeunesrussisants.fr/dictionnaires/documents/DICTIONNAIRE_RUSSE_DES_VENTS.pdf.
11. Хромов С.П., Мамонтова Л.И. Метеорологический словарь. Ленинград : Гидрометеиздат, 1974. 569 с.